

Miran Sajovic SDB

dr. znanosti, upokojeni prof. krščanske in klasične književnosti,
Salezijanska papeška univerza v Rimu
Rakovniška 6, Ljubljana

MOJA SREČANJA S PROF. DR. BOGDANOM KOLARJEM

1 UVOD

Raziskovanje in motrenje preteklih dogodkov, naj bodo ti bližnji ali daljni, že od nekdaj priteguje človekovo radovednost. Zato nas ne čudi, da nam že stari Grki pred Kristusom postrežejo z imeni, kot so Herodot, Tukidid in Ksenofont, po Kristusu pa Evzebij iz Cezareje, Sozomen in Sokrat. Tudi med starimi Rimljani ni manjkalo zvedavih mož, ki so se zanimali za pretekle dogodke (*res gestae*), pa naj gre za preprosto beleženje podatkov iz leta v leto ali opise pomembnejših dogodkov, spraševanje po njihovih vzrokih in moralno presojo, kot to najdemo na primer pri Salustiju ali Tacitu. Tako so nas že stari naučili, da brskanje po zgodovini ni samo golo nabiranje podatkov in z njimi povezanih imen, ampak je zahtevna raziskava, ki vodi k poznavanju in razumevanju globljih resničnosti in zakonitosti, kar na koncu vodi v modrost, pomembno za prihodnja ravnanja in ukrepanja. Kako bi sicer razumeli latinski pregovor: *Historia magistra vitae* – Zgodovina, učiteljica življenja? Resnici na ljubo je treba povedati, da je ta kratka poved del daljše misli, ki jo je pred davnimi stoletji zapisal Latinec Cicero v svojem odmevnem delu O govorniku (*De oratore*). Po njegovem mora govornik biti široko razgledan in poučen tudi o zgodovinskih dejstvih. Zato okiti zgodovinsko vedo z več definicijami: *Historia vero testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis, qua voce alia nisi oratoris immortalitati commendatur?*¹

Slavljenec prof. dr. Bogdan Kolar je vse življenje posvetil raziskovanju 'priče časov', ko je odkrival podatke v raznih arhivih, se preko njih skušal dokopati do 'luči resnice' in jo ponovno postaviti v 'živi spomin', da bi se od 'učiteljice

¹ Cicero, *De oratore* 2.9.36. »Zgodovina pa je priča časov, luč resnice, učiteljica življenja, poročevalka starodavnosti. Z njenim glasom ...«

življenja' marsičesa naučili in si pridobili življenjsko modrost, da bi bila prihodnost drugačna in boljša, a kaj, ko ima prav ta učiteljica najslabše učence oziroma jih velikokrat sploh nima.

S profesorjem Kolarjem me veže več vezi: najprej krajevna, saj sva oba rojena na Celjskem, on v Vojniku, jaz na Teharjah, nato krstna, oba sva krščena, on v vojniški fari, jaz v teharski, oba duhovnika, oba člana Družbe sv. Janeza Boska (salezijanci) in končno sva oba zaplavala v akademske vode, dasiravno na različnih, a dopolnjujočih se področjih, on v skrivnosti zgodovinske vede, jaz v skrivnosti klasične in patristične filologije. V tem prispevku se bom osredinil na dva vidika: najprej moj spomin na svoje gimnazijsko obdobje, ko me je prof. Kolar več let poučeval zgodovino, nato na najino sodelovanje in dopolnjevanje za raziskovalnem področju.

2 DIJAK V KOLARJEVI ŠOLI

Po končani osnovni šoli v Štorah sem leta 1985 začel obiskovati Srednjo versko šolo v Želimlju (danes Gimnazija Želimlje). Takrat smo sledili programu usmerjenega izobraževanja, a ker je bila želimeljska šola zasebna ustanova, smo na koncu morali opravljati izpite na Poljanski gimnaziji, ki je takrat imela malo drugačno ime: Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo Vide Janežič. Dve leti pred odhodom v noviciat me je zgodovino poučeval naš slavljeneč, ki je bil takrat tako rekoč svež diplomant (iz zgodovine in angleščine je diplomiral leta 1984). Njegove ure so bile zame, ki me zgodovina priteguje, zelo zanimive iz več vidikov. Najprej njegov didaktični pristop, ki se je zelo razlikoval od drugih takratnih profesorjev. Dijaki smo se na njegove ure morali pripraviti tako, da smo že sami napravili pisno obnovo snovi, ki je bila na programu naslednjo uro. Tukaj je bil prof. Kolar zelo dosleden: jasno je povedal, kaj moramo predelati sami in napraviti povzetek, ki ga je pregledal na začetku naslednje ure in ga podpisal s svojim značilnim zaznamkom. Nato je sledila šolska ura, v kateri je poglobil določene vidike obravnavane snovi. S to metodo je dosegel, da smo dijaki na ure prihajali pripravljeni, navadil nas je pripravljati povzetke in biti pozoren na bistvene podatke, ki jih je potem osvetlil še s kakšnega vidika, ki ga ni bilo v knjigi.

Omenjena osvetlitev podatkov je drugi vidik, za katerega so bili verjetno na marsikateri takratni državni šoli dijaki prikrajšani. Znano je, da se zgodovinska dejstva lahko prirejajo v prid ene ali druge ideologije, v našem slovenskem prostoru še zlasti sodobna zgodovina, kar je dokazala med drugim tudi raziskovalka Režek.² Toda prej ali slej, če se zopet spomnimo na Cicerona, privre

² Mateja Režek, *Sodobna zgodovina v osnovnih in srednjih šolah v socialistični Sloveniji, 1945–1990*, v: *Prispevki za novejšo zgodovino* LX – 2/2020, 133–151.

na dan resnica, ki postavi na laž zgodovinske ideologe in jih osramoti do te mere, da izgubijo verodostojnost resnega zgodovinarja. V Kolarjevi šoli smo tako izvedeli za marsikaj, kar so takratni zgodovinopisci predstavljali enostransko. Za osvetlitev naj navedem nekaj primerov. Pojem 'temačnega srednjega veka' je bil razblinjen, ko smo z zgodovinskimi dejstvi bili seznanjeni, da so prav v tistem času nastala organizirana evropska mesta, z umetniško izgrajenimi katedralami, osnovanji samostanskih in obkatedralnih šol, ki so kmalu dale povod za nastanek prvih evropskih univerz, kot so bile Bologna, Paris, Pisa, s pretočnostjo profesorjev in študentov. Ali tako opevani nemški razkolnik z začetka novega veka, ki se je pustil omrežiti od nemškega (nižjega) plemstva, ki je navkljub sklicevanju se na svobodo veroizpovedi težko prenašal karkoli je bilo katoliškega in judovskega in pokazal nerazumevanje za stisko takratnega kmečkega stanu. Lahko, da je bil Martin Luther v svojih namenih dobronameren, a je njegov poskus reformiranja latinske Cerkve, ki je bila do takrat enotna, povzročil razkol in razdelil Evropo ter povzročil mnogo trpljenja v poznejših desetletjih (prim. tridesetletna vojna). Čeprav je znan izrek, da revolucija žre lastne otroke, smo se od profesorja Kolarja naučili bolj kritično presoјati ta pomenljivi dogodek francoske zgodovine. Trije magični izrazi, ki so navdihovali francoski prevrat: *liberté, égalité, fraternité* so veljali le do določene mere. Nakopičeno sovraštvo med stanovi je izbruhnilo v večletni krvavi obračun, ki je zaobjel pogosto povsem nedolžne žrtve in dobil žalostni vrhunec leta 1793 v pogromu nad upornimi vendeejskimi kmeti, zvestimi kralju in Cerkvi. Tudi presoјanje medvojnega dogajanja na Slovenskem je bilo bolj uravnoteženo in podprto z različnimi podatki. Danes imamo o tem veliko več gradiva, a v času pred osamosvojitvijo se je o mnogih dejstvih bolj šušljalo kot poučevalo. Na primer, takrat sem prvič slišal, da je menda 27. aprila 1941 bila ustanovljena Protiimperialistična fronta in zakaj (zaradi sodelovanja ruskih komunistov (beri: vzornikov slovenskih komunistov) z nemškimi nacionalsocialisti) ali pa, kako je pravzaprav prišlo do podpisa Dolomitske izjave leta 1943, po kateri se je KP Slovenije vsilila kot edini legitimni zastopnik boja proti okupatorju z jasnim namenom izvesti prevrat in uvesti novi red med Slovenci. Navedel bi lahko še veliko podobnih primerov, s katerimi smo se ob zgodovinarju Kolarju učili kritičnega presoјanja zgodovinskih dejstev. Le na kratko naj omenim, da je naš profesor zgodovine znal tudi marsikakšno zgodovinsko prigodo začiniti z za njega značilnim humorjem.

3 SODELAVEC PRI KOLARJEVIH ZNANSTVENIH PROJEKTIH

Dandanes se v akademskih vodah poudarja nujnost, da bi raziskovalno delo vključevalo več znanstvenih panog in raziskovalcev, kar je dr. Kolarju, vsaj po moji izkušnji, dobro uspevalo že *ante litteram*.

Tukaj se omejim na osebno izkušnjo, pri kateri sta se pri določenem projektu srečali dve družboslovni panogi: latinski jezik in zgodovinska veda. Najino prvo sodelovanje je pustilo sledi v knjigi *'Mirabilia mundi. Potopis misijonarja Odorika iz Furlanije, člana Reda manjših bratov'*, ki je izšla v Ljubljani leta 2010 v zbirki Znanstvena knjižnica TEOF. Avtor je svojo monografijo posvetil znamenitemu frančiškanskemu misijonarju bl. Odoriku, ki je živel v drugi polovici 13. stoletja in še nekaj desetletij v štirinajstem. Lik tega srednjeveškega oznanjevalca Gospodove blagovesti na Daljnem vzhodu je zanimiv tudi za Slovence, saj se je za časa življenja gibal v krajih, kjer so še živeli naši predniki, na primer v Vidmu. Prof. Kolar me je povabil, da bi pregledal že pripravljen latinski prevod, kar je bil zame izziv. Ob slovenskem prevodu je bilo treba pozorno slediti latinskemu izvirniku in ga preverjati. Predlagano latinsko besedilo je nastalo v srednjem veku, kar je seveda za podpisanega predstavljajo novi izziv: poglobiti znanje o posebnostih srednjeveške latinščine, ki se razlikuje od tiste, s katero se študentje navadno seznanjajo med študijem klasične filologije. Spominjam se, da je imel latinskih izvirnik v svojem kritičnem aparatu veliko različic, kar je pomenilo še dodatno delo pri preverjanju zlasti zemljepisnih imen. Da osvetlim nelahko delo, naj na primer navedem 52. poglavje omenjenega dela, v katerem se omenja mesto Mencij. Za to ime mesta najdemo v različnih kritičnih izdajah več različic, kot so: *Menzu*, *Euza*, *Meuchu*, *Mencu*, *Mensy*. Problem je tudi v tem, da je nekatera omenjena mesta danes težko najti bodisi ker jih je sila narave za vedno pokopala in tako izbrisala s površja zemlje, bodisi ker so na njihovem mestu zrasla nova mesta z novimi imeni, bodisi ker jih je neka druga veda, to je arheologija, priklivala iz pozabe, a se o njih veliko ugiba. Danes, ko se oziram nazaj, dasiravno priznavam, da bi prevod lahko bil še boljši ob mojih spoznanjih, ki sem jih nabiral ob poučevanju v Pekingju in spoznavanju tamkajšnje okolice, sem lahko samo hvaležen za širokogrudnost prof. Kolarja, ker je mene, tako rekoč zelenca v teh vedah, povabil k sodelovanju. Čez kakšno leto je prišlo podobno povabilo, le da je bilo tokrat na vrsti zajetno zgodnjersrednjeveško besedilo sv. Beda Častitljivega, pravzaprav njegovo najbolj poznano delo *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, kar smo poslovenili v 'Cerkvena zgodovina ljudstva Anglov'. Delo je izšlo pri Mohorjevi družbi leta 2015. Tudi tukaj sem dobil v roke že napravljen prevod, ki ga je bilo treba pregledati še enkrat ob izvirnem latinskem besedilu. Prof. Kolarju je ob tej izdaji uspelo združiti predstavnike treh različnih znanstvenih panog: izvrstnega poznavalca angleške književnosti (prof. Igorja Mavra), proučevalca cerkvene zgodovine (prof. Bogdan Kolar) in klasičnega filologa, ki pa je svoje znanje takrat že poglobljal tudi v vodah patristične filologije.

Znano je, da je dr. Kolar sestavil in javnosti predstavil kar nekaj publikacij, ki predstavljajo zgodovino posameznih župnij ali redov na Slovenskem.

Na primer, na ravni Salezijanske družbe imamo slovenski salezijanci kot redki zelo lepo pripravljeno zgodovino, ki je bila pozneje tudi prevedena v italijanščino. Te publikacije se odlikujejo po bogatem naboru zgodovinskih podatkov, po zgodovinski natančnosti, po predstavitvi raznolikih segmentov, ki so skozi čas oblikovali določeno župnijsko oziroma redovno skupnost. Tukaj bi rad omenil še izredno sposobnost prof. Kolarja, ki se zna v teh svojih publikacijah, ne nujno namenjenih strogemu znanstvenemu krogu, s preprostim jezikom približati bralcem.

V teh svojih načrtnih publikacijah mi je zaupal in me skoraj izoblikoval kot specialista za poročila, ki so nastala ob obiskih goriških nadškofov po naših slovenskih župnijah v letih po ustanovitvi Goriške škofije, to je od leta 1751 do 1789. Tako sem pripravil prevod in deloma tudi obrazložitve za dve župniji: Šentjur pri Celju (delo je izšlo pod naslovom Župnija sv. Jurija pri Celju, Šentjur 2012) in Teharje (gradivo je tako rekoč pripravljeno za izdajo). Bolj kot breme je bila to zame priložnost, da bolje in neposredno spoznam stvarnost, ki so jo naši ne tako daljni predniki živeli v teh župnijah. Kaj bi pravzaprav bilo iz teh krajev, če se ne bi tod ustalila katoliška Cerkev? Dušni pastirji, župniki, kaplani in vikarji so enkrat bolj zavzeto, drugič manj spremljali družine in posameznike, jih omikali in vodili k višjim ciljem. Današnji Slovenec bi se moral iskreno vprašati, kaj bi bilo brez Cerkve na Slovenskem, kakšno pokrajino bi imeli, koliko bi bili opismenjeni, s kakšno kulturo bi se ponašali pred drugimi narodi stare celine? Ali je prav, da se danes mnogi izobraženci potuhnejo in ne priznajo, da je krščanski etos odločilno oblikoval naš narod in mu dal identiteto, ki jo moramo spoštovati, ohranjati in na njej graditi lastno prihodnost?

Iz zgoraj omenjenega pričevanja lahko zaključimo, da je prof. Bogdan Kolar današnje načelo o dopolnjujočih in sodelujočih si znanstvenih panogah pri raznih raziskovalnih projektih uresničeval na vrhuncu svoje akademske kariere. Kar lahko ostane za zgled, ni samo širina, kateri se je zavezal slavljeneč, ampak tudi spoštovanje avtonomije posameznih sodelujočih panog. Iz lastne izkušnje lahko zapišem, da je profesor Kolar pušchal svobodo, kar je omejilo moje prispevke, da so bili bolj tehnične narave. V trenutkih dvomov je znal svetovati, namigniti na rešitev, a končno odločitev je vedno prepustil meni. Ni vedno lahko najti takšnega vodje raziskovalnega projekta.

4 SKLEP

Kot že Sveto pismo pravi, je sedemdeset let dolga doba. Za prof. Kolarja je to predvsem rodovitna doba, kar dokazujejo njegovi znanstveni članki in knjige, ki jih je v teh letih pripravil in objavil. Zaželim mu, da bi tem sedemdesetim letom pridal še kakšno desetletje, da bi se svetopisemska želja (osemdeset, če smo krepki!) v polnosti uresničila in potem še več, kakor bo pač Božja volja.

POVZETEK

Pričujoči zapis ni znanstvena študija. Je le bežen utrip spominov na doživetja in koščke poti, povezane z našim letošnjim jubilantom, prof. dr. Bogdanom Kolarjem. V njih odseva jubilar ob svojem akademskem delu bodisi na polju zgodovinopisja bodisi v prevajalskih vodah. Je kratka počastitev na še kako aktivnega in delavnega zaslužnega profesorja, vpetega v svet raziskovanja. Pričujoče vrstice so torej le zapis, ki z vsakim dnem postaja – zgodovina. Spomin. Za prihodnje rodove.

Ključne besede: *jubilej, spomini, Bogdan Kolar, Družba sv. Janeza Boska (salezijanci), akademska kariera, zgodovinar, prevajalec*

Summary

MEMORIES OF PROF. DR BOGDAN KOLAR

The essay before us is not a scientific study. It is a fleeting beat of memories of events and pieces of a path connected to our jubilant, Prof. Dr Bogdan Kolar. They reflect his academic work in the field of either historiography or translation. This is a short homage to an immensely active and hard-working professor emeritus intertwined in the world of research.

Hence, the lines written here are a record that with each day becomes – history. A memory. For future generations.

Keywords: *anniversary, memories, Bogdan Kolar, Society of Saint John Bosco (Salesians), academic career, historian*